VERHEERLYKT VLAANDRE,

BEHELZENDE

Eene algemeene en nauwkeurige Beſchryving van dat Graafſchap en van zyne algemeene en byzondere Wetten; alsmede eene Chronologiſche en Hiſtoriſche opvolging zyner Graaven, tot op KAREL den VI. tegenwoordig Roomſch Keizer.

NEVENS

De Beſchryving der Steden, haare Regeerings-Vorm, deftige Gebouwen, Hooge-Amptenaaren, Adellyke Geſlachten, Geleerde Mannen, en voornaamſte Staats-Wiſſelvalligheden.

ALSMEDE

De Beſchryving der Dorpen, Vlekken, Kaſteelen en Heeren-Huyzen, gelegen in het Keizers, Franſch en Hollandſch Vlaandre; met de Afbeeldzels der Steden, Kaſteelen en Heeren-Huyzen; nevens de Land-Kaarten van iedere byzondere Kaſſelrye en Grens-Scheydingen.

In 't Latyn beſchreeven door den Geleerden HEER

ANTHONI SANDERUS.

En nu in het Nederduytſch vertaald, en met ſchoone Kopere Konſt-Plaaten verrykt;

TWEEDE DEEL.

Te LEYDEN,
Te ROTTERDAM,
In 'sGRAVENHAGE,
By
JAN VANDER DEYSTER.
JAN-DANIEL BEMAN.
CORN. en FRED. BOUCQUET.
M. DCCXXXV.

betreft, dezelve heeft veele jaren lang toebehoort aan de Graven van Maſtaing, uit het Geſlacht van Jauſſe, 't welk tot nu toe in het bezit daarvan is.

Ik gaa nogmaals, Kortheids-halve, de Rechtsgebieden van Munks-Swalmen, Op-Brakele, Sententelins, Volkeghem, Weldene, Voorde, Wileghem, Dender-Windeken, Salardighem, Meldene, Kwarmont, Marke, Nukerke, Sulſeke, en Etichove, ſtilzwygens voorby, en zal ten opzichte van de volgende insgelyks weinig zeggen.

Heerlykheid van Pollaar.

In 1444. was Boudewyn de Vos, Groot-Baljuw van Gendt, wiens Geſlacht tot den huidigen dag zeer veel uitmuntende Mannen voortgebragt heeft, Eigenaar van deze Heerlykheid.

Heerlykheid van Viane.

Eſpinoy geeft aan Viane niet alleenlyk den Naam van Vrye Heerlykheid, maar ook van Graafſchap, en hy zegt, dat men zulks uit de oude Opene Brieven bewyzen kan. Men ziet (zegt hy) onder anderen een Brief waarby Godevaart Graaf van Viane, Philips, zyn Zoon, in 1299. de Stad Ninove met de Heerlykheid van Herlinkhove en het gene daarvan aſhing, aan Guy, Graaf van Vlaandre verkocht, welke plaatzen de laatſtgemelde Graaf vervolgens aan zynen Zoon Hendrik, Graaf van Loo, opdroeg.

Heerlykheid van Brakele.

Men noemt deze Plaats gemeenelyk Neder-Brakele. Zommige willen, dat Brachant den Naam van deze Plaats, en Braband zynen Naam van Brachant gekreegen hebben; zynde onder andere Lindanus, en Waasberge mede van dit gevoelen, waarby ik my niet ongaarn voege.

Onder de voortreffelyke Mannen welke dit Dorp voortgebragt heeft, ontmoete ik Jeremias Drivere, een uitmuntend Leeraar in de Geneeskunde op de Hooge ſchool te Leuve, die verſcheide Geleerde Werken over Hippocrates, Galenus, Celſus, en andere in het Licht gegeven heeft. Hy is in 1554. geſtorven, en te Leuve in St. Peters-Kerk begraven.

Heerlykeid van Berchem.

Deze Heerlykheid is omtrent eene halve myl van Oudenaarde, op de Schelde gelegen, en heeft veele jaren lang toebehoort aan het Geſlacht van Gavere, bygenaamt van Schooriſſe, hebbende de Heer Gerard van Gavere van Schooriſſe, oudſte Zoon van Arnoud den vierden van dien Naam en Heer van Schooriſſe, dezelve nevens de Heerlykheid van Morkourt in Vrankryk, bezeten, doch naderhand isze aan den Graaf van Boſſuut vervallen.

Uit deze Heerlykheid was geboortig Arnoud Laurens een uitmuntend Dichtkundige, gelyk uit de onderſcheide Geleerde Werken, door hem in 't Licht gegeven, blykt; alsmede.

Joan Gheesdal, die insgelyks verſcheide uitmuntende Gedichten geſchreeven heeft.

BESCHRYVING DER STAD GEERTSBERGE.

Oorſprong der Stad, en haare voorrechten.

ONder de zaaken welke de Gedachtenis der Prinſen in deze Werreld vereeuwigen, en hunne Naamen onſterffelyk maaken, mag het bouwen van Steden met recht als eene der voornaamſte aangemerkt worden. In die zaak heeft de kloekmoedige Boudewyn van Berge, dus door onze Voorouderen genaamt naar het Graafſchap het welk hy mede ten Huwelyk gekreegen had, niet minder dan andere Prinſen van Vlaandre, uitgeblonken. Na dat hy den Oorlog moede was geworden, en den Vreede verkreegen had, was het zyne voornaamſte zorg de Grenzen van Vlaandre te beſchermen en uit te breiden.

By den zamenloop der Paalen van Braband, Vlaandre, en Henegouwe was voormaals op den Oever der Dender in een bequaame Oord gelegen het Vry Adelyk Goed Hunneghem, betekende, gelyk uit den klank van dit Woord blykt, de wooning der Hunnen, die in aloude tyden uit haat tegen het Chriſten Geloof, eenen inval hier te Lande gedaan, en aan den Voet des ouden Bergs een Kaſteel * geſticht hadden, uit het welk zy dagelyks het platte Land aſliepen, en, na hunnen woeſten inborſt, alles te vuur en te zwaard verwoeſtten. Van deze heeft Hunninghem, even als Gotteghem, nu Sotteghem, van de Gotten, en diergelyk ſoort van Volk, haaren Naam gekreegen.

Dien Naam heeft Hunneghem behouden tot aan het jaar 1068. wanneer Graaf Boudewyn dit Adelyk goed van Gerard, een voornaam man, doch wiens Geſlacht tot nu toe onbekent gebleeven is, kocht, en het na den Naam van den Verkooper, en van den Berg op welken het gelegen was, Geertsberge of Gerardsberge noemde.

Deze Naams-Verandering komt overeen met het gene Boudewyn, Keizer van Konſtantinopele, en Graaf van Vlaandre en Henegouwe in den Open-Brief, waarin van den Oorſprong, voortgang, en Vryheden van die Stad geſprooken word, meld, en het zal derhalven niet quaalyk voegen dien Brief van woord tot woord hier intelaſſen, luidende dezelve, als volgt.

„ Ik Boudewyn, Graaf van Vlaandre en
„ Henegouwe, maake aan een yder bekent,
„ dat onze Voorzaat Boudewyn, Graaf van
„ Vlaandre en Henegouwe, zeker Vryadelyk
„ goed in het Kerſpel van Hunneghem, van
„ zekeren Gerard, een Man van een groot ge-
„ zag, gekocht, en die Plaats verkooren heeft
„ om'er

† Op die plaats woonen nu de Karmeliter Monniken, en men ziet nog eenige overblyfzels van dat Kaſteel. Zommige meenen ook, dat de oude Kaſteleinen van Geertsberge, aldaar insgelyks hun verblyf gehouden hebben.

„ om'er eene Stad te ſtichten, welke hy na den „ voornoemden Gerard, Geraartsberge noem- „ de. Doch ziende, dat het voorſz goed we- „ gens zyn klein beſtek niet konde uitleveren „ al het gene tot het bouwen van eene Stad „ vereiſcht wierd, heeft hy een gedeelte van „ het zelve aan den Heer van Boulaare tot een „ Leen opgedragen, onder voorwaarde nog- „ thans, dat de Heer van Boulaare uit het wa- „ ter en de weiden aan die van Geertsberge „ zoude verſchaffen het gene zy noodig moch- „ ten hebben. * De Heer van Boulaare heeft, „ dan uit erkentenis voor het gemelde Leen aan „ Graaf Boudewyn, ten behoeve van de Geerts- „ bergers toegeſtaan de plaatzen van Buſimont, „ en Kortelake, zoo als hy dezelve bezat, als- „ mede de Weide, van de Brug van Op-Bra- „ kele af, tot aan Hunighem, van de Dender „ tot aan de Zaailanden, en van Herſebeke tot „ in de Dender. Ook heeft hy aan hen toe- „ geſtaan de geheele Weide van het Kaſteel „ van Boulaare af tot aan Grimighem. Daaren- „ boven heeft hy vergunt, dat de Geertsber- „ gers al het Water en de Beemden, welke „ zyne luiden gebruikten, met hen in het ge- „ meen gebruiken zouden. Insgelyks heeft de „ gemelde Graaf het Boſch van Raaſpalje aan „ de Geertsbergers vereert; doch deze hebben „ het naderhand vrywillig en met algemeene „ toeſtemming aan mynen Vader Boudewyn, „ Graaf van Vlaandre en Henegouwe, en „ Markgraaf van Name, wedergegeven, en „ uit erkentenis van dien heeft de gemelde „ Graaf aan de Ingezetenen van Geertsberge de „ Helft van de Halle in volkomen eigendom, „ en voor altoos, geſchonken. Boudewyn „ deze dingen dus beſchikt hebbende, en over- „ weegende, dat de gemelde Stad, die op de „ grenzen van Vlaandre, Henegouwe, en „ Brabant gelegen was, niet veele Inwoonders „ zoude krygen, ten zy hy aan dezelve groote „ Voorrechten en Vrydommen verleende, deed „ hy de Baanderheeren van Vlaandre, Hene- „ gouwe en Braband zamenkomen, maak- „ te met hunne toeſtemming en Raad de nodi- „ ge ſchikkingen, en gaf aan die van Geerts- „ berge de volgende Vrydommen, welke de „ gemelde Baanderheeren onder Eede beloofden „ altoos te zullen onderhouden. "

„ 1. Zoo dra iemand eenige Erffenis in de „ Stad Geertsberge verkreegen heeft, zal hy, „ indien hy de Stads-Wetten volgens het Oor- „ deel der Schepenen onderhoud, vry zyn, „ van wat ſtaat hy ook zoude moogen wee- „ zen. "

„ 2. Hy kan, zoo hy wil, de Stad verlaten, „ mits hy aan het bedongene voldoet, en zyne „ Schulden betaalt. "

„ 3. Niemand zal tegen wil gedwongen moo- „ gen worden zich in een tweegevecht te bege- „ ven, of het Oordeel van Vuur en Water te „ ondergaan.

„ 4. Geen Leek zal over een Verſchil met „ een ander Leek, voor den Deeken of Biſ- „ ſchop, het zy wegens een ſchuld, verdrag, „ of Erffenis gedagvaart moogen worden, zoo „ lang als hy voor het Gerechts-Hof der Sche- „ penen verſchynen wil; doch ten opzichte „ van zaaken welke het Kerkelyk Recht betref- „ fen als, by Voorbeeld, in geval van Trouw- „ Beloſten, Huwelyk, en diergelyke, moet „ hy het Geeſtelyk Recht erkennen. "

„ 5. Zoo iemand geen Erfgenaam heeft, „ mag hy zyne goederen en Erffenis vryelyk „ aan de Kerken, of aan de Armen tot een „ Aalmoes geeven. "

„ 6. Indien een Kind, uit een Wettig Hu- „ welyk gebooren zynde, ten eerſten komt te „ ſterven, zal de Erffenis en het Geld, zoo de „ Vader of de Moeder mogt overlyden, aan „ den levenden toegeweezen worden. "

„ 7. Indien de Zoonen of Dochters eene „ Erffenis, of Geld van hunne Ouders hebben „ gekreegen, zal, een van de Ouders komen- „ de te ſterven, indien zy willen ſcheiden en „ deelen, het gene zy te vooren gekreegen „ hebben, in den gemeenen Boedel worden „ gebragt. "

„ 8. Zoo iemand zyne ſchuld aan een In- „ woonder niet wil betalen, zal hy, indien „ zulks aan de Schepenen bekent gemaakt word, „ met hulp en 't Gezag van den Graaf daartoe „ worden gedwongen. "

„ 9. Indien de Schepenen over eenige zaak „ in twyffel zyn, zullen zy de Schepenen van „ Gendt om raad vraagen: Doch de Schepenen „ zullen dezelfde Wetten en Inſtellingen, wel- „ ke zy tot nu toe onderhouden hebben, voor- „ taan insgelyks nakomen. "

„ 10. Indien iemand eenen anderen heeft „ gedood, of verminkt, zal hy Hoofd voor „ Hoofd, en Lid voor Lid, geeven, ten zy „ hy zulks gedaan heeft om zyn lyf te ber- „ gen. "

„ 11. Indien iemand eenen anderen geſlagen, „ of geſtoten, of op de aarde geworpen, of „ by de Haairen getrokken heeft, zal hy aan den „ Graaf zeſtig Schellingen, en, indien zulks „ op een Maandag geſchied is, zes Ponden be- „ talen. "

„ 12. Indien iemand een Schepen, of een „ Huiſman die in den dienſt van den Graaf is, „ heeft geſcholden, zal hy zeſtig Schellingen, „ of, zoo het op een Maandag gebeurt is, ſes „ Ponden betalen. "

„ Op dat nu deze Voorrechten en Vrydom- „ men, welke onze Voorzaten met de grootſte „ beſcheidenheid vaſtgeſteld, en door Philips „ den Doorluchtigen Graaf van Vlaandre, en „ van Vermandois beveſtigt zyn, voor altoos „ in haare kracht zouden moogen blyven, heb- „ ben wy deze tegenwoordige met ons Zegel, „ en de onderteekening van Getuigen ge- „ ſterkt.

Geertsberge is dan in 1068. door Boudewyn van Berge Graaf van Vlaandre en Henegouwe, geſticht, en heeft van den zelven, gelyk uit den inhoud van den voorn. ouden Brief blykt, de gedaante van eene Stad, nevens haare Voorrechten en Vrydommen gekreegen. In 1190. wierden die Voorrechten door Philips van Elſas, Graaf van Vlaandre beveſtigt, en eenige andere daarby gevoegt. Het zelfde deeden Boudewyn van Konſtantinopele, Graaf van Vlaan-

* Hieruit blykt, dat de Ingezetenen van Geertsberge het vruchtgebruik van de Landſtreek van Boulare zoo wel als de Bewoonders van dezelve konnen hebben.

Vlaandre in 1200., en zyn Kleinzoon Guy Graaf van Vlaandre, en Markgraaf van Name, in 1274. waarby de laatstgemelde nog voegde, dat de Geertsbergers het Ampt van Stads-Geheim-Schryver vryelyk zouden moogen begeven, en dat de Burgers binnen de Stad en het Schependom gelyk men het noemt, tot hunne bescherming allerlei Wapenen zouden konnen draagen, zonder dat zy deswegen eenige Boete zouden verbeuren, of door iemand gemoeit moogen worden. Daarenboven bevrydde hy hen van de Macht welke de Leenmannen van het Leenhof van Aalst over hen hadden.

Gelegenheid der Stad.

De Stad is in een zeer vermaakelyken, gemakkelyken, en bekwaamen Oord gelegen, hebbende ten Zuiden en Noorden de Weiden en Beemden, welke de Burgers ten deele in het gemeen met de Bewoonders gebruiken, en ten deele zich alleen toeëigenen; ten Oosten, voorby den Ouden Berg, zeer schaduwryke en groote Bosschen, gelyk als Raaspalje, Ardenne, en Hinnenbosch, welke allerhande Hout uitleveren, en ten Westen zeer vruchtbaare Bouwlanden, welke alle soorten van Graan, Moeskruiden, en Wauwe (zynde een Kruid 't welk de Verwers gebruiken, doch van 't zelve zal in 't vervolg wydloopiger gesprooken worden) voortbrengen, alsmede zeer veele Boomgaarden, Tuinen, en al 't gene eene Stad aangenaam maaken kan.

Met recht verdeelt *Gramay* de Stad in twee Wyken te weten, in de Boven-en Beneden-Stad, welke door de Rivier, die midden door dezelve heen vloeit van elkander gescheiden worden. Beide deze Steden zyn door sterke Muuren omringt, of schoon dezelve tegenwoordig niet zeer noodig zyn, mits de beproefde getrouwheid der Ingezetenen aan den Prins, haar in plaats van een Koopere Muur verstrekt. De Muuren zyn door verscheide Torens van Hardsteen, welke voormaals zeer fraai waren, versiert, doch de voornaamste van dezelve zyn de Pyn-Toren, mits de Misdadigers voormaals daarin wierden gepynigt, en de Dierkost, van welke in de Vlaamsche Jaarboeken zeer dikwils gewag gemaakt word. De eerstgemelde Toren staat by de Watermoolens welke in 1194. door den Graaf van Vlaandre aan den Ridder Gysbert van Wiele uit erkentenis van zyne getrouwe diensten, geschonken wierden, doch zedert aan St. Adriaans-Kloester gekomen zyn.

Dierkost, zynde de andere Toren, strekte de Ingezetenen voormaals tot eene Borstweering tegen de Nabuurige Henegouwers, en zomtyds heeft men, als de nood het vereischte, de Hand-Vesten der Stad daarin bewaart. Zommige Schryvers hebben aan dezelve den Naam van sterk Kasteel, en andere, die van de Schuilplaats der Gendtenaars, verderffelyk voor de Henegouwers gegeven. Doch tegenwoordig houden de Schutters van St. Sebastiaans-Gilde daarin hunne byeenkomsten, als zy zich in het schieten met de Hand-Boog oeffenen, en na de Vogel, die op de Spits van dezen Toren gezet word, schieten, gelyk jaarlyks geschied.

De sterkten van deze Stad zyn gedurende de veelvuldige Oorlogen tusschen de Vlamingen, Brabanders, en Henegouwers, dikwils tot den grond toe geslecht geworden, mits Geertsberge het naast by die Volken gelegen zynde altyd voor den eersten aanval blootstond. Ja zy is zoo wel door de Binnen-als Buitenlandsche Beroerten zoodanig gehavent, dat de gedaante der oude Stad naauwelyks overig gebleeven is.

De Stad is, voor het overige, altyd prachtig, en van een grooten omtrek, te weten van een Myl in 't ronde, geweest, gelyk uit de Puinhoopen der Muuren blykt, wordende aldaar nog zes Wyken geteld.

Voormaals zag men'er allerhande Ambachten en Kunsten bloeijen, doch voornamelyk de Weevery van Tapyten en Behangzels waarmede byna alle de Hoven van Europa versiert wierden; en om die rede, en wegens de meenigte der Inwoonders, wierd Geertsberge, gelyk haare Handvesten te kennen geeven, in den Rang voor de vierde Stad van Vlaandre gehouden.

Men heeft de Muuren in 1621. 1622. en 1623. onder de Burgermeesters François van Ydeghem, Antoni van Grutere, en Karel van den Eekhoute, beginnen te herstellen.

De Stad is aan de Landzyde van zes Poorten voorzien; door de eerste gaat men na Braband, door de tweede en derde na Henegouwe, door de vierde na Laag, en door de vyfde na Opper-Vlaandre, en door de zesde na de nabuurige Velden, welke aan de Noordzyde gelegen zyn. Daarenboven heeft men'er twee Water-Poorten met Bruggen over de Rivier de Dender, welke, gelyk reets aangeroert is, midden door de Boven-en Beneden-Stad vloeit, enze eenigzins doorsnyd, aangelegt.

De Rivier de Dender, in het Latyn *Tenera*, doch by zommige *Tenna* genaamt, verschaft aan de Ingezetenen eene meenigte van allerhande Vis, behalven het gemak van de Scheepvaart. Zy neemt haaren Oorsprong aan deze zyde van Kondé in Henegouwe, en vervolgt vooreerst haaren loop na Leuze, Aath, en Lessines (deze Plaats is door de Saxen gesticht) daarna bespoeldze de Heerlykheden van Akre en Boulaare, en stroomt door Geertsberge, en de vermaarde Vlekken van Ydeghem, Sandberge en Moerbeke, alsmede door de Stad Ninove, de Vrye Heerlykheid van Lidekerke, en de Stad Aalst, na Dendermonde, alwaarze aan de Stad haaren Naam mededeelt, en behalven het Voordeel 't welk zy (om my van de woorden van den Geleerden *Lindanus* te bedienen) door haare veelvuldige Waterleidingen aan de Ingezetenen verschaft, door de Beeken dewelke hier en daar na verscheide plaatzen gegraven zyn, en dewelke wegens de Ebbe en Vloed der Zee nooit stilstaan, niet weinig toebrengt om de Lucht te maatigen, en zuiver te houden. Eindelyk ontlastze in de laatstgemelde Stad by het nieuwe Kasteel haaren gezwollen Boezem in de Schelde, en verliest te gelyk haaren Naam.

De Eigendom van deze Rivier behoort aan de Baanderheeren van Boulaare, doch alleenlyk voor zoo verre zy zich buiten den Bodem van Geertsberge uitstrekt; hebbende de Raad van deze Stad zelfs macht de Ingezetenen van Boulaare te dwingen om de Rivier schoon te maaken, als de Vaart door eenige vuiligheden welke zich op den grond gezet hebben, belemmert word, mits het, gelyk Lodewyk, Graaf van

Vlaan-

Vlaandre zeide, niet dan zeer billyk was, dat vermits de Baanderheeren van Boulaare den Eigendom van dezelve met voordeel genooten, zy ook den last behoorden te draagen, en te dulden, datze door haare Onderdanen van haare vuiligheden gezuivert wierd.

Gelykerwys de Koopwaren van Geertsberge door de gemelde Rivier na Antwerpe, de vermaardste Handel-Plaats van geheel Europa, worden gebragt, dus wordenze insgelyks te Land na de omleggende Nederlandsche Steden vervoert, zynde van Valencyn, Antwerpe, Leuve en Mechele, twee en een halve, en van Berge, Doornik, Kortryk, Brussel en Gendt omtrent twee Mylen, van Dendermonde, Halle, Aalst, en Oudenaarde, omtrent een myl, van Engien, Aath, en Ninove omtrent een halve, en van Lessines een vierde van een myl gelegen.

Ten Tyde van Onze Voorouderen stonden by den Vyver op den Ouden Berg, en op Busimont twee Kruissen uit steen gehouwen in de gedaante van het gene men in de Wapens van de Stad ziet, vertoonende dezelve een purperverwig Kruis op een Goud Veld; doch van waarze hunnen Oorsprong hebben, is voor ons, gelyk veele andere dingen, een raadzel. Dit is nogthans zeker, dat de gedaante van het Kruis geenszins by de Barbaren in gebruik is geweest mits zy zich of van Leeuwen, Beeren, en Luipaarden, gelyk de Hunnen, Saxen, Pannoniers (nu Ongaren) of van Vogels, gelyk als Griffioenen, en Arenden, gelyk de Romeinen, bedienden.

Inwendige gedaante en Gebouwen der Stad.

Dus verre van de Gelegenheid der Stad Geertsberge gesprooken hebbende, is nog overig dat wy haar van binnen beschouwen, en 't gene wy daar ontmoeten, aan den Lezer mededeelen.

Het Opper-gedeelte der Stad vertoont, behalven eenige aan God toegewyde Plaatzen, drie Markten, waarop verscheide zaaken te koop gebragt worden.

De Vismarkt ontmoet men aan de rechter zyde der Kerspel-Kerk van St. Bartholomeus, waarop tweemalen in het jaar een plechtige jaarmarkt gehouden word.

De groote Markt, op welken men graan, Linne, en Doek te koop brengt, ziet men beneden de voorsz. Kerk van St. Bartholomeus. De weekelyksche Marktdagen worden hier Maandags en Vrydags, en de Jaarmarkt op den Feestdag van den gemelden Apostel gehouden, doch Keizer Karel de V. heeft deze laatstgemelden by een Open Brief van het jaar 1518. op den volgenden dag verschoven, en dit Voorrecht daarby gevoegt, dat dezelve drie dagen voor, en drie dagen na den voorsz. Feestdag van alle aanhoudingen bevryd zoude zyn: Doch buiten dit Voorrecht zyn alle Vyanden, Ballingen, Vluchtelingen, en Schuldenaars van de Stad en van den Prins, geslooten.

Het Stadhuis of Raadhuis, en andere Gebouwen.

Het Raadhuis staat by de groote Markt, is ruim en prachtig, en, in de Gedaante van een Kasteel, met vier hooge Torens versiert. Dit Gebouw heeft veel geld gekost en voormaals, gelyk ik niet zonder reede vermoede aan de Kasteleinen tot een Verblyf-Plaats gestrekt.

Onder dit Stadhuis is de Halle of Vergader-Plaats der Weevers, die voormaals hun Huis in de Beneden-Stad by de Kerk van de Heilige Kattryn, en het Begynhof, hadden.

Naast het Stadhuis ziet men de Oude Vlees-Hal, en daar tegen over het Land-Huis, waarin de Gevolmachtigde der Overigheid van Geertsberge, met die van Aalst, en de Baljuwen der vyf Vrye Heerlykheden van dat Graafschap, als het nodig is, zamenkomen, wordende tegenwoordig gebruikt door den Heer Klaude van Kroy, Graaf van Rœulx, en Bestierder van deze Stad, en van Aalst.

Ter slinker zyde van het voorsz. Landhuis staat het Huis van den Schepen Peter van Brune, het welk een ruim en zeer fraai uitzicht in het Land van Henegouwe heeft. Gedurende de Beroerten der voorgaande Tyden strekte het tot een Schuilplaats aan de Nonnen van het Kloester van Beaupré, van de welke het overging aan Philips van Baasdorp, Heer van Heule en Schellebroeke, Lyf-Artz en Boezem-Vrind van Keizer Karel den V. die eenige Werken over Galenus geschreeven heeft.

Ter rechter zyde van het meergemelde Landhuis ontmoet men het prachtig Huis van den Heer Joan Prieels, Licentiaat in de Beide Rechten, en Geheim-Schryver van den Raad, 't welk in Bloeimaand van 1626. in een Stads-School verandert is.

Kamer der Redenrykerd.

De Reden-Rykers die by andere met zinspeeling op het Latynsche Woord Rhetores, Rhetorykers genaamt worden, hebben hunne Vergader-plaats in het Oppergedeelte van het Stadhuis.

Zy staan onder de Bescherming van St. Peter, wiens Naam zy voeren, en hun Genootschap is met veele Aflaten begiftigt, om welke te verdienen zeer veele Geestelyken, zoo Mannen als Vrouwen, en de Abten van verscheide Kloosters, zich in dat Genootschap hebben laten inschryven; als mede zeer veele Heeren uit de Geslachten van Montmorency, Gavre, Schoorisse, Bochoute, Hornes, Lannoy, Halewyn, Eechaute, Brakele, en Borluit.

Genootschappen van St. Joris en St. Sebastiaans-Gilde.

't Huis der Schutters van St. Joris-Gilde staat ter rechter zyde van St. Bartholomeus-Kerspel-Kerk, en dicht by de Stads-Muuren, op een zeer vermaakelyke plaats.

De Leden van dit Gilde bedienen zich zoo wel als die van het Genootschap van St. Sebastiaan, van Boog en Pylen, en zyn de eerste die by een schielyken aanval van Vyanden, of by een opstand van binnen, met hunne Wapenen toeschieten, om alle onheilen af te weeren.

Voor dat de Graven van Vlaandre zoo veele Landen in bezit, en hunne eige Lyfwacht hadden, wierden zy door de zelve van de eene na de andere Stad geleid, doch naderhand gebruikte men ze alleenlyk om het gevolg van den Prins, wanneer hy in de Stad kwam, te vergrooten, en, als men hem huldigde, daarby tegenwoordig te zyn.

In dit Gilde hebben zich voormaals veele Groten uit de Geslachten van Ydeghem, Eechaute, Hove, en Boulare, en onlangs de Graven van Meghem en Roeulx, Bestierders van de Stad en het Graafschap van Aalst als Leden doen aanneemen.

Huis der Broeders van St. Jeronimus.

Naby de Rivier de Dender vind men noch eenige Puinhoopen van het Huis der Broeders

van den Heiligen Jeronimus, die 'er de jeugd voormaals in de Latynsche Taal onderweezen, waar toe de Plaats zoo wegens het gemak van de Rivier, als wegens de gezonde lucht, zeer bekwaam was, zynde uit dit School verscheide zeer geleerde en uitmuntende Mannen voortgekomen. Na dat het getal der Broeders echter verminderd was, wierden der zelver Inkomsten tot groot Nadeel van de Stad, en ook, buiten twyffel, tegen de Meening van den Stichter aan het Bisschoppelyk Kweek-School te Gendt, gevoegt, en dus in een ander Bisdom overgebragt.

De Stichter der gemelde Broeders is Gerard de Groot geboortig van Deventer, en Kanonnik te Uitrecht en Aaken. Deze waardigheden verliet hy met een groot gedeelte van zyn Vaderlyk Erfgoed, en leide zich ten eenemaal toe op de Werken van godvruchtigheid. De booze Vyand verwekte tegens hem wel eenige Benyders en Lasteraars, doch Joan Gerson, Kanselier van Parys stopte hen in de Kerk-Vergadering te Konstans den Mond, en deed hunne schandelyke Boeken verbranden.

Gerard was, voor het overige, een groot Aankweeker der Latynsche Taal en Wetenschappen, en deed door zyne Broeders zeer veele en zeer vermaarde Schoolen in Vrankryk, de Nederlanden, en Duitsland, en daar onder die van Deventer, Zwol, Doesburg, Uitrecht, Groninge, Gouda in Holland, Brussel, 's Hertogenbosch, Mechele, Gendt, Winoxberge, en Geertsberge, oprechten.

Na dat de meergemelde Broeders uit de laatstgenoemde Stad vertrokken waren, wierd hunne Plaats, wat het onderwys der jeugd betreft, bekleed door de Ouders van Daniel Heynsius, en vervolgens door Judokus Scholard, een uitmuntend Dichtkundige.

Thans word de Jeugd met een groote Toeloop van Leerlingen, en tot groot voordeel van de Stad, onderweezen door de Leeraars die in 1626. onder het Burgermeesterschap van Antoni van Gavere, van Aath herwaards beroepen zyn.

Gilde der Busschieters.

't Huis waarin de Leden van het Busschieters-Gilde zamenkomen, stond voormaals in de Beneden-Stad by de Gendtsche Poort, doch tegenwoordig hebben zy hunne Vergader-Plaats in het Oppergedeelte der Stad.

Dit Gilde is zynen oorsprong verschuldigt aan Willem Damman, Burgermeester van Geertsberge, die zich met de andere Grooten en Leden van het Genootschap na het eerstgemelde Huis begeven hebbende, met algemeene toejuiching het eerst den Vogel afschoot.

Fonteinen der Stad.

In meenigte van Fonteinen gaat Geertsberge alle de andere Steden van de Nederlanden, Brussel uitgezondert, te boven; doch de voornaamste van de zelve is de gene welke Judokus Scholard noemt de Kristallyne Fontein.

Kerken en Kloosters.

Deze Stad heeft maar eene Kerspel-Kerk aan God toegeweid ter gedagtenis van den Apostel Bartholomeus. Men ziet 'er ook de schoone Abdy van St. Adriaan, van de Benedictyner orde, die de Reformatie in 't jaar 1627. hebben aangenoomen, en alhier de Wysgeerte onderwyzen, en de Pastorale Bedieningen van de Kerspel-Kerk waarneemen. Deze Abdy wierd op den zelfden tyd als de Stad gesticht, en door Graaf Boudewyn van Bergen begiftigt. Zy was in het begin in het Dorp van Dyckelvenne, tusschen Gendt en Oudenaarde; van waar zy in 1081. door het gezag van Gerard Bisschop van Kamerik in de Stad verplaatst wierd. Zy bleef tot 1559. onder het Bisdom van Kamerik, als wanneer zy onder het Aarts-Bisdom van Mechele wierd gesteld.

Hier waaren voorheen nog twee Kerspel-Kerken, de eene van O. L. V. van Hunneghem, en de andere van St. Katryn; doch de eerste wierd aan de Nonnen van de Orde van den H. Benedictus overgegeven, die in 1624. daar van bezit namen, en de tweede wierd in 1622. aan de Vaders Minimen gegeven. Daar is ook een Karmelite Kloester, als mede een Vrouwe Kloester van de Orde van St. Franciskus; een Hospitaal dat door Nonnen bedient word, en een Begynhof.

Vryheid van Geertsberge.

Zommige hebben getwyffelt of Geertsberge eene Vrye Stad op haar zelve was, dan onder het gedeelte van Vlaandre behoorde, aan 't welk men den Naam van Keizers-Vlaandre geeft. Doch alle de genen die aangaande de Vlaamsche Geschiedenissen geschreeven hebben, zynde doorgaans Mannen, uitmuntend van Oordeel, en in netheid van styl, komen eenpariglyk overeen, dat Geertsberge eene Vrye Stad op haar zelve is, mits haare Bezitters nooit Hulde aan den Keizer, nog aan den Koning van Vrankryk gedaan hebben.

In den Brief van Boudewyn van Berge welke in 1068. geteekent, en hiervooren ingelast is, word gezegt, dat een Vry Adelyk Goed, (in het Latyn *Allodium* genaamt) van Gerard gekocht, en aan Vlaandre gehecht is; en volgens de uitlegging van *Cujacius* betekent het gemelde Latynsche Woord een Goed 't welk van niemand ter Leen word ontfangen; 't welk vry en niet dienstbaar is, noch schattingen betaalt, noch ter vergunning van iemand, maar met een volkomen Recht, zonder aan iemand op eenigerlei wys onderworpen te zyn, bezeten word.

Hier uit blykt nu, dat Geertsberge eene Vrye Stad op haar zelve, en van geene andere afhangelyk is.

Ja na dat deze Stad uit veele Leden tot een Lichaam gemaakt was, heeftze haare byzondre Voorrechten en gewoonten, en zomtyds zelfs andere Heeren dan Aalst (de Hoofdstad van Keizers-Vlaandre) gehad. Dit ziet men uit het Vonnis, 't welk in 1385. uitgesproken wierd, mits 't zelve behelsde, dat de Burgers van Aalst wel te Geertsberge, doch de Geertsbergers geenszins te Aalst te recht gesteld mochten worden; en wanneer de Raad van Aalst in 1393. een Burger van Geertsberge in hechtenis genoomen had, klaagde de Overigheid van deze Stad dat zy daar door verongelykt was, tot rede bybrengende, dat haare Stad vry was, van die van Aalst in Wetten verschilde en geenszins aan dezelve was onderworpen; dat zy haare byzondere Voorrechten had, alle zaaken na haare eige Wetten beslisste, haare Ingezetenen zelf vonnisde, en van haaren staat, Have en goed, alleen kennis nam; dat zy dit Voorrecht tot nu toe had gebruikt, en dat zy, zoo dikwils als eenige goederen van een Inwoonder van Geertsberge na Aalst vervoert waren, een Verbod dien aangaande in Aalst had

had gezonden, en dat de Overigheid van de laatstgemelde Plaats niet geweigert had zich daaraan te onderwerpen.

Buiten dien is Geertsberge nooit aan den Graaf van Aalst onderworpen geweest, ten zy voor zoo verre een gedeelte van haare Landgoederen, als hy Voorbeeld, de Hoeven van Busimont en Kortesande de Weiden en eenige andere Landeryen door den Baanderheer van Boulaare, aan Graaf Boudewyn van Berge tot bouwing van de Stad, en ten behoeve van de Ingezetenen toegeweezen wierd.

Ook is het my onbekent (zegt Gramay) of de Overigheid van Geertsberge voor het jaar 1385. waarin haare Voorrechten door Philips, Hertog van Bourgonje, en Graaf van Vlaandre, bevestigt zyn, onder de Heeren van het Graafschap van Aalst verscheenen is, alsmede, ofze voor het Gevecht by Gavere, de Veertig Dorpen welke nu onder haar behooren, gekreegen heeft.

Die, voor het overige, meer Bewysfredenen aangaande de Vryheid van Geertsberge begeert, kan dezelve in het derde Hoofdstuk der Beschryving door J. Waasberge, Rechts-Geleerde, in het Licht gegeven, vinden.

Regeering van Geertsberge.

Het zal nu Tyd wezen om ook iets aangaande de Regering der Stad Geertsberge te voorschyn te brengen, en den Lezer te doen zien, op wat wys deze Vrye staat geregeert word. Wy zullen dan met den Baljuw beginnen, en de overige Rechts-Bestierders na vervolg op het Toneel brengen.

Baljuw der Stad.

De eerste waardigheid in dezen staat, na die van den Prins, is het Ampt van den Baljuw, die, by gevolg, alle de andere die hier mede aan het Roer zitten, in achting te boven gaat. Hy is de Stedehouder van den Land-Heer, en zyne Plicht is het in deszelfs Naam Recht te oeffenen, de kwaaddoeners te beteugelen en de misdaden, onder welken Leenman des Graven van Aalst dezelve ook gepleegt moogen worden, indien de andere daaromtrent nalatig zyn, by wege van Voorkoming, te straffen.

De Leenmannen van den Graaf moogen geen misdadiger op de Pynbank brengen, ten zy de Baljuw of zyn schout daarby geroepen word, noch met iemand over eenige misdaad een vergelyk treffen, ten zy hy'er tegenwoordig is, en in zulken geval trekt hy de helft van de Boete omtrent dewelke men overeen gekoomen is.

En vermits het Graafschap van Aalst (waarvan de veertig Dorpen van Geertsberge geen gering gedeelte uit maaken) even als een Lid des Roomschen Ryks, van de Heerschappye des Graven van Vlaandre ten eenemaal afgescheiden is, zoo oeffent de gemelde Baljuw in 't zelve het Recht van hoogste gebied, of, gelyk men het noemt, van Souvereiniteit. Indien het nu gebeurt, dat een Vlaming, van wat Plaats hy ook mag wezen, binnen het voorsz. Graafschap van Aalst overkomt, het zy om'er te woonen, het zy om'er eenige zaaken te verrichten, en aldaar sterft, zoo vervallen de roerende goederen van den Overleden, uit hoofde van dat Recht, aan den Graaf, doch hiervan worden uitgezondert de Goederen der Gendtenaars, en Oudenburgers, die, in gevolge van een afzonderlyk Voorrecht, in zulken geval alleenlyk een gedeelte van 't gene zy by zich hebben, betalen, wordende dat gedeelte in het Vlaamsch genaamt het *Kathal*, waarvan op een andere plaats uitvoeriger gesprooken is.

De Baljuw pleegt ook jaarlyks op verscheide Plaatzen ten overstaan van de Leenmannen van het Leenhof van Aalst het Gerechts-Hof te houden, 't welk onder den Naam van de *Souvereine Waarhede*, bekent is, te houden, bestaande het zelve in een onderzoek van alle misdaden en misbruiken, welke onder de Ingezetenen van het Graafschap mochten in zwang gaan; en voor dit Gerechts-Hof moeten alle de genen, die vyftien en meer jaren oud zyn, verschynen, en, by zekere straffen, welke in ieder Plaats vastgesteld zyn, op het gene hen gevraagt word antwoorden, uitgezondert nogthans de Geertsbergers, die by een byzonder Voorrecht van Joan den Stouten Hertog van Bourgonje, in 1410. van dat onderzoek bevryd zyn; hebbende Hertog Philips, Vader van den gemelden Joan, reets in 1396. aan den Baljuw van Aalst verbooden gehad een Burger van Geertsberge te dagvaarden, gevangen te neemen, of te bannen, ten zy dezelve van een zwaare misdaad overtuigt, of daarvan sterk verdacht was.

Het is, om kort te gaan, de Plicht van den Baljuw, toe te zien, dat ieder zich in zynen Handel eerlyk gedraagt, en dat de gemeene Rust bewaart werde. En vermits al het Geluk der Stad, en de welvaart der Ingezetenen van zyn Goed Beleid afhangt, en gemeenelyk zoo wel het Baljuwschap van Aalst als van Geertsberge bekleed, worden hem, alzo hy niet over al kan zyn, mindere bedienden toegevoegt, die men Stedehouders noemt, en die de misdadigers door de geheele Landstreek vervolgen, de Vonnissen der beide Steden ter uitvoering brengen, en by de Verpachtingen der Tollen van de onderscheide Rechts-gebieden tegenwoordig zyn.

Dit is in der daad een der aanmerkelykste Baljuwschappen, en word derhalven ook aan geene andere dan aan Mannen, uitmuntende in Deugd en Geboorte, opgedragen, zynde tot nu toe bekleed door voortreffelyke Heeren uit de Geslachten van Gendt van Villain, Kroy, Montmorency, Merode, Lannoy, Ydeghem, Halewyn, Steeland Prooft, Kerkhove, Kapple, Baudens, Ogierlande, Staast, Haveskerke, Hoest, Hole, Vaarnewyk en Wterzwaane.

De Raad.

Na den Baljuw volgt de Raad, bestaande in zeven Mannen die door Geboorte, Gezag, en Deugd uitblinken; en een Burgermeester die voor drie Eeuwen doorgaans de Eerste Schepen genaamt wierd, aan hun hoofd hebben.

Dit Burgermeesterschap is in de laatste Eeuw bekleed geworden door Heeren uit de Huizen van Reingaartsvliet, Ydeghem, Luu, Crane, Waasberge, Kulsbroek, Oudenberge, Loots, Nokerstoeke, Haachmeuter, en andere.

Het is de Burgermeester, die de Hoofdvonnissen uitspreekt, de Schepenen zamenroept, met de Schepenen de Burgers aansteld, en van hunne zaaken kennis neemt, en de zelve, al waren 't Halszaaken, van een vremd Gerechts-Hof voor zich roept. Indien Vremdelingen de Rust der Burgers stooren, mag hy hen door zyne Stedehouders by den Kop doen vatten, en

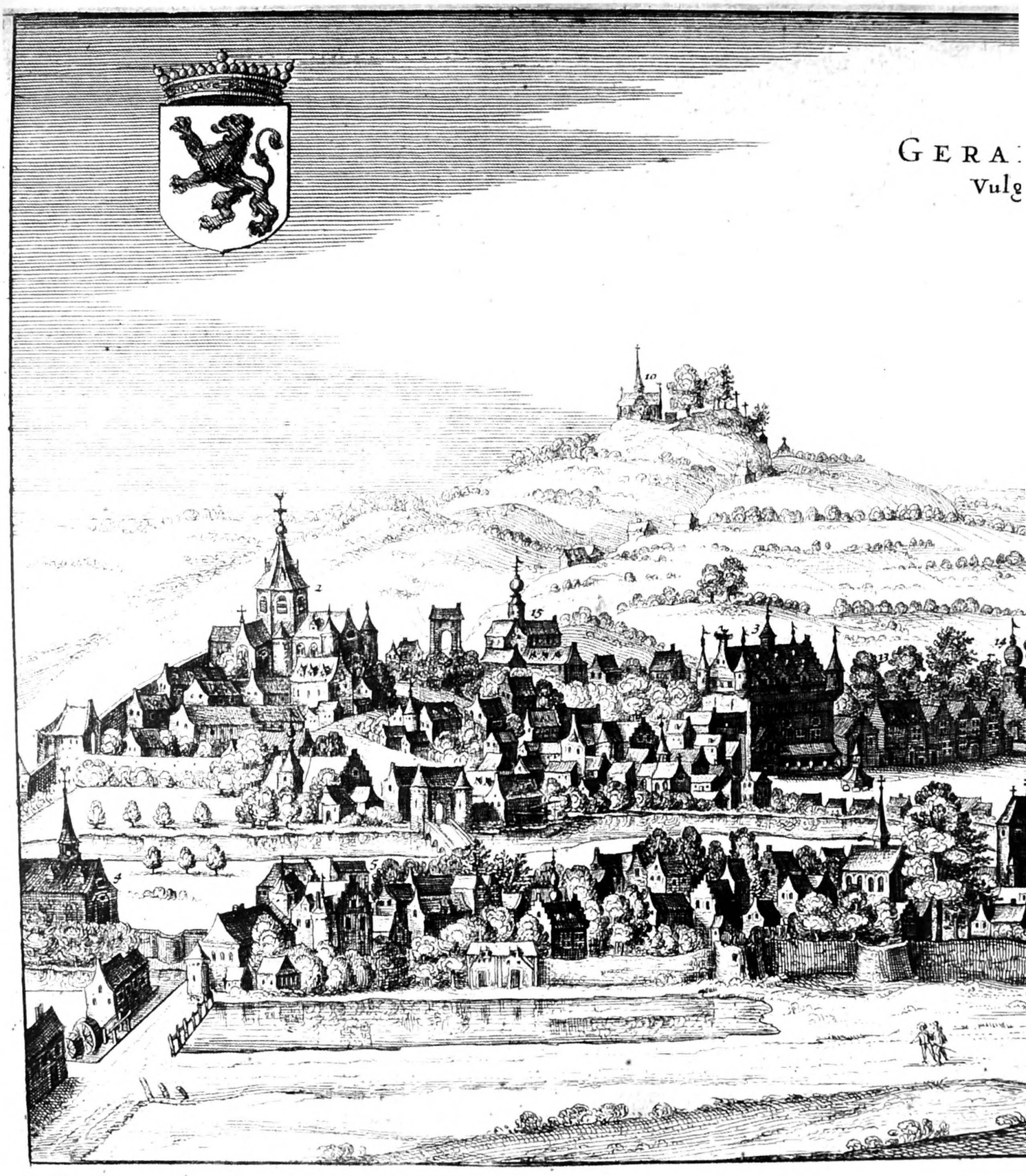
GERA
Vulg

NTIVM,
berghe.
1. Ecclesia parœcialis S. Bartholomæi.
2. Abbatia S. Adriani ord. D. Benedicti cum Schola humanior. litterar. et christianæ
3. Prætorium, sive curia Senatorum cum Camera Rhetorum vernaculorum.
4. Cœnobium Carmelitarum.
5. Cœnobium Minimorum, olim Parœcialis Ecclesia S. Catharinæ.
6. Beginagium.
7. Xenodochium.
8. Cœnobium Griseorum sororum, nunc urbanistarum.
9. Moniales Strictioris observantiæ ord. S. Benedicti olim Eccl. parœcialis B. Mariæ in Nunneghem.
10. Dat Ouderbergh nunc mons Calvariæ
11. Prætorium, sedge 't Lancshuys.
12. Domus Priesla.
13. Domus Gildæ S. Georgii.
14. Domus Consulis de Waesberghe.
15. Domus Domini Damman.
16. Domus Gildæ S. Andreæ.
17. Domus Gildæ S. Sebastiani
18. Forum.

Vonnis over hen ſtryken, gelyk de uitſpraak, welke hy in 1538. tegen den Heer van Pamele verkreegen heeft, bewyſt. Hy maakt allerhande Wetten, die tot welzyn van de Stad en het Land ſtrekken, doch met tuſſchenkomſt van den Raad, en van de voornaamſte Burgers: Hy legt Boeten op, draagt zorg voor de welvaart der Burgers, verhoed, dat hen ongewoonelyke Schattingen afgeperſt worden, vordert, uit hoofde van een Voorrecht in 1453. door Hertog Philips den Goeden aan hem verleent, allerhande Tollen van de Bieren, Lakens en diergelyke Waren, waarvan de achtſte Penning voor den Prins bewaart word. In gevolge van een Voorrecht van den 24. van Wintermaand 1614. duld hy niet, dat men binnen vyf hondert ſchreeden rondom de Stad eenige Herberg houd op verbeurte van het Bier 't welk aldaar getapt zoude moogen worden: Hy beſchouwt de Lyken der genen die gedood zyn; onderzoekt de Wynen, en kan jaarlyks eens de *Souvereine Waarhede*, waarvan hiervooren geſprooken is, houden. Insgelyks kan hy de Inwoonders van Waaienberg, Oudenberg, Schilbeke, en het Ardenneboſch noetzaaken gelyke Laſten met de Burgers in het ontfangen der Soldaten, die voorby trekken, of 'er in bezetting gelegt worden, te draagen, en in de Stad mede de Wacht te houden, of ſchoon zy geene Ingezetene Burgers zyn, of om andere Laſten van Dienſtbaarheid te ontgaan, het Burgerrecht koopen konnen. Voorts vergunt hy aan een ieder het gebruik van eenen Wettigen Handel, belet alle ongeoorloofde Geldwinningen, begeeft de Kapellanyen welke ter zyner benoeming ſtaan, en ſtrykt Vonniſſen volgens de Gewoonten der Stad, en de Inſtellingen der Prinſen.

De Poort-Baljuw.

De tweede Baljuw der Stad, welken men Poort-Baljuw noemt, brengt de Vonniſſen van den Raad ter uitvoering, en heeft het Recht om op openbaare plaatzen, en by plechtige Handelingen, tot een Teeken van het Recht, en van de ſtraf welke de Overtreeders te verwachten hebben, een witte Staf, gemeenelyk de witte Roede genaamt, voor zich te laten draagen, en de Ingezetenen over burgerlyke zaaken in Boeten te ſlaan, hebbende Graaf Boudewyn van Berge, de Stichter dezer Stad de plechtigheid van het voeren van de gemelde Roede ingevoert.

De Meyer.

Het Ampt van Meyer is erffelyk, en word als een Leen des Graven van Aalſt bezeten. Voormaals vermaande hy de Schepenen by alle voorvallende dingen, doch nu alleenlyk in geval van halszaaken, om hun oordeel te ſtryken; hy ontfangt hunnen Eed, en die van Partyen, en hy brengt de Vonniſſen welke over Burgerlyke zaaken uitgeſprooken zyn, ter uitvoering.

In gevolge van eene uitſpraak van den zeſden van Oogſtmaand 1451. is hy vry van alle Stads-Laſten ten opzichte van het Bier, en de Eetwaaren, welke hy in zyne Huishouding noodig heeft. Voorts heeft hy verſcheide andere voorrechten, welke in het jaar 1450. beveſtigt zyn.

Dit Ampt wierd voormaals bekleed door de Edele Geſlachten van Schooriſſe, en Baudringhie, die het vervolgens aan François Kanal verkochten.

Daar zyn nog verſcheide andere byzondere Rechts-Bedienden, die ten deele door den Stedehouder van den Groot-Baljuw, ten deele door den Raad zelf, en ten deele door den Poort-Baljuw aangeſteld worden om de Opper-Rechters behulpzaam te zyn, en de misdaadigers, indien zyze ontmoeten, gevangen te neemen, en aan de Overigheid over te leveren of hen, indien dezelver misdaden eenige geldſtraf verdienen, aanbrengen.

De Ontfanger.

Het is de plicht van dezen het Geld van de Stad en van de Landſtreek in te vorderen, uittegeven, en aan te tekenen, en van de ontfangſt en uitgaaf jaarlyks ten overſtaan van den Raad van Geertsberge, of van Aalſt, welke ieder zyn beurt heeft, reekening te doen.

Voormaals, wanneer Geertsberge nog in haaren Bloei was, en de groote Steden van de Nederlanden evenaarde, ja meer dan Aalſt tot de gemeene Laſten van het Land opbragt, waarin'er twee Ontfangers; zelfs nog in het jaar 1531. wanneer Adolf van Quikkelberge, en Joan de Pape, anders Krinchon dat Ampt waarnamen; doch zedert dat de Stad door de Oorlogen en andere Rampen zo veel geleeden heeft, is'er een Ontfanger genoeg.

De Geheym-Schryver.

Voormaals had de Overigheid van Geertsberge ſlechts een Geheim-Schryver, doch tegenwoordig twee, die te gelyk Rechts-Geleerden zyn, haar als altoos-duurende Raadsheeren verzellen, de Brieven van den Raad onderteekenen, het Raads-zegel daaronder zetten, en de Vergadering der Standen van deze Landſtreek, nevens den Burgermeeſter, den eerſten Schepen en den Onfanger, die de gewoonelyke Gevolmachtigden der Stad zyn, by te woonen, en met den Geheim-Schryver van Aalſt de Stemmen op te neemen en aan te tekenen, en de opentlyke Brieven te zegelen.

De Geheim-Schryvers worden voor het overige in gevolge van een open Brief, welke Joan de Onvertzaagde den derden van Grasmaand 1410. te Bruſſel afvaardigde, niet door den Prins maar door den Raad zelfs aangeſteld.

Wys van Rechts-Oeffening der Overigheid van Geertsberge.

De Burgermeeſter, en de zeven Schepenen, die uitmuntend van Geboorte en van zeden, en, in gevolge van het Voorrecht, door Keizer Karel den V. in 1531. verleent, aan geen Leenman op eenigerlei wys verbonden moeten zyn, worden door de Gevolmachtigden van den Prins jaarlyks verandert.

De Raad zit tweemaalen in de week, te weten, 's Dingsdags en Vrydags, over allerhande voorvallen, het zy zaakelyke voor zoo verre de Stads-Cingels zich uitſtrekken, het zy perſonelyke, welke de Burgers betreffen.

Binnen het geheele Graafſchap mag niemand anders dan de gemelde Overigheid, ter eerſter inſtantie, gelyk men het in de Rechten noemt, kennis neemen van de zaak van een Burger; en indien iemand anders zulks mocht beſtaan, en na dat de Overigheid van Geertsberge die zaak voor zich geroepen heeft, niet willen gehoorzaamen, word de Maanheer zoo wel als de Rechter in eene boete van zeſtig ponden Paryſch munt, welke in de kas van den Prins gebragt worden, geſlaagen, gelyk men met zeer veele voorbeelden zoude konnen bewyzen.

Halszaaken, hoedanig die ook zouden moogen weezen, het zy Moord, Kettery, en alle andere zwaare miſdaden worden, uit hoofde van

van het voorrecht, door den gemelden Keizer den vyfentwintigsten van Grasmaand 1545. te Antwerpe verleent, gemeenlyk des Saturdags, doch buiten gewoonlyk, alle drie dagen onder handen genoomen.

Onze Voorouderen hadden de gewoonte, (zegt *Waasberge*) dat zy de Burgers in plaats van hen eenige straf op te leggen, buiten 's Lands na eene vermaarde Kerk in Bedevaart zonden, als by voorbeeld na St. Jakobs-Kerk in Gallicie; na de Kerk der Apostelen te Rome, na die van onze Lieve Vrouwe te Avignon; na die van St. Antoni te Nevers; van St. Jan te Keule; van Onze Lieve Vrouwe te Frankfort; St. Antoni te Weenen, en andere. Doch deze gewoonte, of liever, dit misbruik 't welk dikwils tot groote ongeregeltheden aanleiding gaf, wierd door de Doorluchtigste Prinsen Albert en Izabelle, in 1618. afgeschaft.

Ook is afgeschaft de gewoonte, welke voormaals by de Regeering van Geertsberge zeer in gebruik was, te weten, dat zy de stukken der Rechts-gedingen na Gendt zonden, en de Overigheid van die Stad om Raad vroegen, welk Vonnis zy behoorden te stryken, en dit noemden zy Leeringe, of Hoofd-Vonnisse haalen, of te hoofde gaan. Desniettegenstaande, wanneer de Raad van Geertsberge den Raad van Gendt dus zyne meening gevraagd hebbende, in gevolge van de zelve de uitspraak deed, en men zich daarvan op den laatstgemelden Raad beriep, nam dees nogmaals kennis van de zaak, en streek op nieuw vonnis.

Het was Graaf Boudewyn van Berge, de Stichter van de Stad, die deze gewoonte in 1068. invoerde, en Philips de Stoute, Hertog van Bourgonje en Graaf van Vlaandre zegt in een open Brief van het jaar 1385., dat die gewoonte ook in andere Vlaamsche Steden onderhouden wierd.

Van die lastige Gewoonte om Hoofdvonnisse te haalen, wierden de Geertsbergers, volgens *Gramay*, in 1453. by het sluiten van den Vrede te Gavere, en volgens *Pontus Heuterus*, door Keizer Karel den V. ontheft. En, om de waarheid te zeggen, de Raad van Geertsberge is ten allen Tyde van zoodanige Mannen voorzien geweest, die de twyffelachtige zaken door hunne Wysheid, en zonder Hulp van andere, oplossen konden. Daarom is het, dat zommige van dezelve, zoo voormaals als tegenwoordig, tot Schepenen van de Steden van Edinghe; Halle, Ninove, Flobbeke, Lembeke, en Lessines, en van de Heerlykheden van Zottinghem, Papegines, Waartbeke, Nieuwenhove, Onkersele, Boulaare, Deestinghe, Pollaare, Vryhede van Viane, Nederhasselt, Sekrou, Albode en Bavan (waarvan de meeste buiten het Graafschap van Aalst zyn gelegen) aangesteld zynde, verplicht wierden hunne uitspraaken volgens den Raad en het Oordeel der Overigheid van Geertsberge te doen, en zulks, wanneer zy tot de Regering geroepen wierden, by het Hoofd van de Heilige Veronika, of van den H. Vero (dit was hunne wys van eenen Eed te doen) te beloven.

Imborst der Burgers.

In het geduldig lyden der veelvuldige Rampen en verwoestingen van de Stad, zoo door Brand als anders veroorzaakt, heeft het Volk van Geertsberge ten allen Tyde eene verwonderenswaardige standvastigheid, laten blyken.

Zyne getrouwheid jegens zyne Prinsen is insgelyks altoos onwrikbaar geweest. Dit heeft men onder andere gezien, wanneer Aartshertog Albert en Philips de IV. Koning van Spanje, in 1626. deze Stad nevens eenige andere Plaatzen, wilden verpanden om de Behoeftigheden van den Staat te gemoet te komen, mits zy liever een groote somme Gelds wilden opschieten, dan van Heer veranderen, en onder de Heerschappye van Leenmannen vervallen.

Doch dat Joan, Heer van Gruthuse de Stad Geertsberge ter Leen bezeten heeft gehad, blykt uit het Vergelyk, of de sülstand van Wapenen, welke den achtienden van Wynmaand 1385. te Doornik in St. Martens-Kerk tusschen Hertog Philips en de Gendtenaars geslooten wierd, en waarby de Voorrechten van Geertsberge en van de meeste andere Steden wierden bevestigt, hebbende de gemelde Joan dat Vergelyk mede, als getuige, en als Heer van Geertsberge en Gruthuise, gelyk hy zich noemde, getekent.

Voor het overige kan ik onze Burgers, zegt Waasberge, met Recht vergelyken by zommige Graanen, dewelke in een vremden grond geenszins verbasteren, maar in tegendeel eerder worden verbetert, als ook met het kwikzilver, mits zy, even als men het kwikzilver lichtelyk met alle andere Metalen kan mengen, zich gemakkelyk by alle Volken konnen voegen, en met hen verkeeren.

Dit weinige zal, (vervolgt *Waasberge*) aangaande den inborst van onze Burgers, genoeg gezegt zyn. Doch ik zal'er nog byvoegen, dat zy in driederlei zoorten zyn verdeelt; te weten in Edelen; in de genen die van hunne inkomsten leven; en de genen die Koophandel dryven, of een Handwerk oeffenen.

Onder de laatstgemelde waren voormaals, wanneer byna alle de Ingezetenen zich op de Lakenweevery toeleiden, de voornaamste. Doch men vind'er thans nog veele die met wolle en linne weeven hunnen kost winnen.

Wat het satsoenelykste soort van Burgers, te weten de drie Schutters-Gilden betreft, wy hebben van dezelve reets hiervooren gesprooken, en derhalven zullen wy tot de genen die door hunne Geboorte, en Deugd uitgeblonken hebben, handelen.

Uit de Oude Schriften van de Stad, van haare Landstreek, van de Kloosters, en van de Edelste stammen, blykt, dat hier ten allen tyde een Talryke Adel geweest is uit de volgende Geslachten, welke ten deele te Geertsberge oorsprongelyk, of aangenoomen zyn, namelyk die van Gavere, Schoorisse, Masseme, van der Gracht, Ligne, Hamme, Wterzwaane, van Leys, Hemelverdighem, Ryngaartsvliet, Schendelbeke, Boulaare, Ydeghem, Asche, van der Aa, Vos, Blaasveld, Steenhoute, van den Eechaute, Voorde, Brakele, Kulsbroek (anders Kogghe) Oudenhove, Krane, Halewyn, Berchem, van den Berge, Koudenberg, Pape, Tsheerrouloofs, Pottelsberge, Hasselt, Krook, Strythout, Eetvelde, Haachmeutere, van den Abbeele, van der Moten, van der Saren, van Laake, Dielbeke, Daale, Lun, Neve, Waasberge, Wiele, kwikkelberge, Oosterbeke, Chenu, Kampene, Hoves, Driesche, Baars-

dorp, Herfelles, Damman, Grutere, van der Nokerftocke enz.

Van alle deze Geflachten handelt *Waasberge* afzonderlyk in zyn zeven en twintigften Hoofdftuk.

Onder de Mannen, achtbaar door hunne Deugd en Geleertheid ontmoete ik

Daniel van Geertsberge, derden Abt van het Kloofter van Kambron in Henegouwe, en Leerling van den Heiligen Bernard, door wien hy van Klarevalle na Kambron gezonden wierd. Hy was zeer Godvruchtig; zoo maatig in eeten en drinken, dat hy altyd hongerig van Tafel opftond, en zoo ootmoedig, dat hy zich nooit Abt, maar een gering Dienaar der Kerk van Kambron noemde. *

Joan Hauchin, die in 1583. te Doornik door den Biffchop Morillo, ten overftaan van de Biffchoppen van Brugge en Name, tot Aartsbiffchop van Mechele gewyd wierd. Dees is in 1589. geftorven, en in het Choor van St. Rombouts Kerk te Mechele begraven.

Laurens Kuper, die om zyne Godvruchtigheid en Geleertheid tot Provinciaal der Karmeliter Monniken in de Nederlanden, verkooren wierd. Dees heeft onder andere fraaie werken eene uitbreiding over het Eerfte Boek Mofis, en de Brabandfche Gefchiedenis in het Licht gegeven, en is in 1594. te Bruffel overleden.

Markus Neve, een uitmuntend Wyfgeer, en Genees-Heer.

Jeronimus Trivere, die van Brakele, in de Landftreek van Geertsberge geboortig, en Leeraar in de Geneeskunde te Leuve geweeft is. Dees is in 1554. geftorven.

Adriaan Prieels, die tweede Kanfelier der Hooge fchool te Douay, geweeft is.

Judokus Schollard, een uitmuntend Dichtkundige, die in het vyf en veertigfte jaar van zynen Ouderdom door de Dood is weggerukt.

Peter van der Kaftele, Leeraar in de Griekfche Taal te Leuve, die zich door zyne voortreffelyke Werken vermaard gemaakt heeft, hebbende onder andere de Lyk-Rede van Aartshertog Albert gefchreeven; en

Joan Stul, die onder anderen een zeer fraai Werk aangaande de Geneeskunde, tot onderrechting van de Leerlingen, uitgegeven heeft.

BESCHRYVING DER LANDSTREEK VAN GEERTSBERGE.

DE Landftreek van Geertsberge beftaat uit vyf en veertig Rechts-gebieden of Dorpen welke alle, gelyk de Stad, op den Keizerlyken Bodem gelegen zyn, en voormaals even als de overige Landftreek van het Graaffchap van Aalft, onder den Naam van *Brachant*, *Brachat*, *Burbant*, *Brachband*, en *Brachbancifie* begreepen wierden, van welk laatftgemelde Woord ik in het Leven van den H. Levyn, Apoftel van Geertsberge en van Gendt, 't welk door een Monnik van de eerftgemelde Stad voor meer dan twee hondert jaren befchreeven is, het volgende gelezen heb. " De Heilige Levyn (dit „ zyn ten naaften by de woorden van den Mon- „ nik) in Brachbancifie, dat is, de Landftreek „ van Aalft, waarvan het Gebied van Geerts- „ berge een goed gedeelte uitmaakt, gekomen „ zynde, verwonderde zich ten hoogften over „ die zeer vermaakelyke en uitgeftrekte Lands- „ douwe, dewelke, door Gods goedertieren- „ heid, van Melk en Honig overvloeide, en „ verfcheide Graanen en allerhande Boomge- „ waffen in meenigte voortbragt, en welker „ Ingezetenen fraai van geftalte, zeedig in klee- „ ding, deftig van Taal en zeden, kloek van „ gemoed, Strydbaar in den Oorlog, en tot „ allerhande oeffeningen bekwaam waren. "

Brachate of *Brachant*, in het Land van Aalft (waarvan het Hertogdom van Brabant zynen Naam, gelyk Peter Louwy wil, ontfangen heeft) fchynt het Gebied van Brakele, in de Landftreek van Geertsberge, te zyn geweeft, mits de Schryvers aan den Heiligen Lietbert, Biffchop van Kameryk, die in Brakele gebooren is, den Naam van Brabantyn geeven.

Meyer fpreekt van den zelven op het jaar 1077. in dezer voege: „ In dit jaar (zegt hy) ftierf „ Lietbert, Biffchop van Kameryk, die om zy- „ ne Godvruchtigheid in den Hemel opgenoo- „ men is. Men verhaalt, dat hy een Vlaming „ van afkomft geweeft is, mits hy van den „ Adel van Brachate gefprooten was, en Bra- „ chate of Brachant, niets anders is dan het „ Gebied van Brakele in de Landftreek van Aalft. „ Het Kloofter van het Heilig Graf te Kame- „ ryk, is door hem gefticht: Ook heeft hy het „ Kloofter van St. Andries voltooit, en in de „ Kloofters van S. Aubert, en op St. Eloysberg „ Reguliere Monnikken aangefteld.

Vrye Heerlykheid van Boulaare.

Volgens het oude Boulaare Cynsboek der Plaatzen van het Graaffchap van Aalft ftrekt de Vrye Heerlykheid van Boulaare de Vleugels van haar Gebied uit over de Landftreeken van Op- en Neder-Boulaare, Onkerfele, Waarbeke, Goefferdinghem, Nieuwenhove, Afpelaare, Nederhaffelt, Ydeghem, Deeftinghe, Vluurfeghem, en Smerlibbe; doch de overige Plaatzen welke in het Cynsboek opgetelt worden, behooren niet eigentlyk onder deze Vrye Heerlykheid, maar aan den Baanderheer uit hoofde van een ander Recht, of worden van hem ter Leen verheft. Zie aan 't eynde van 't III. Boek Fig. No. 12.

De geheele Heerlykheid is zeer vermaakelyk, en vruchtbaar zoo in Graan als Weiden. Zy word door de Rivier de Dender befproeit: De Boffchen verfchaffen, behalven het aangenaam gezicht, eene meenigte van Hout, en de Ingezetenen die zeer talryk zyn, hebben het Voorbeeld van hunne Landheeren volgende, dikwils doorflaande blyken van getrouwheid aan hunne Prinfen gegeven.

Het Gezag der Baanderheeren van Boulaare is altoos zeer groot geweeft, en, volgens *Marchant*, waren zy uit hoofde van hunne Heerlykheid,

* Zie *Arnold Raiffe* in aut. ad Natal. SS. Belg.

heid, gemeenelyk Voogden der minderjarige Prinsen van Vlaandre, die door de vroegtydige Dood hunner Ouders Weezen geworden, en nog niet in staat waren om te regeeren.

Zy zyn insgelyks Heeren van de Dender, voor zoo verre deze Rivier de Stad Geertsberge en haar Gebied niet bereikt, gelyk de Ingezetenen van die Stad beweeren; zynde daarover tusschen de gemelde Ingezetenen, en de Heeren van Boulaare dikwils zoo zwaare Verschillen gereezen, dat men elkander met het zwaart op het lyf viel; hebbende Robbert Graaf van Vlaandre, gelyk de Schriften der Stad, welke door de Heerlykheid van Boulaare van alle kanten omringt word, verhalen, onder andere in 1315. Borg gesteld, dat die van Boulaare het zelfde Recht het welk Sohier Heer van Lidekerke, en zyne Voorzaten hadden gehad, om te Geertsberge te mogen vissehen, behouden zouden.

Wanneer de Heeren van Boulaare mede te Veld trokken, voerden zy in hun Vaandel een Beer, 't welk voormaals het gewoonelyk Veld-Teeken der Gotten was. Uit dien hoofde worden de Krygs-Oversten by de meeste Schryvers in het Latyn genaamt *Baverones*, of *Barones*, betekende in het Duitsch, Baanderheeren, zynde de zelfde, die gelyk *Prokopius* zegt, by de Romeinen genoemt wierden *Bandophori*, en de Ingezetenen der Landstreek van zoo een Heer, waren verplicht het Veld-Teeken te volgen, werwaards de Baanderheer het gebood. Dus ontwond Ronsa Baanderheer van Boulaare, nog in het jaar 1436. zynen Standaart met die van Aalst, Geertsberge, Ninove, Sotteghem, Gavere, en Schoorisse, en vereenigde zich met Kolard van de Klite, Heer van Komene, en Veld-Overste der Gendtenaars, en voegde zich vervolgens met hen by Hertog Philips, die Kalais, waar van de Engelschen in bezit waren, belegerde.

Boulaare heeft aan verscheide Geslachten toebehoort, en onder andere aan dat 't welk voormaals den zelfden Naam voerde, en uit dit Geslacht was Steven van Boulaare, die Robbert van Jerusalem, Prins van Vlaandre, in 1095. na het Heilig Land verzelde.

Nikolaas van Boulaare, die met Ida van Roeulx, Klein-Dochter van Arnolf den Broeder van Boudewyn den Onvertzaagden, getrouwt was, zonder mannelyke Erfgenaamen gestorven zynde, bragt Alceide, Stichtersche van het Klooster van Beaupré, of Schooneweide, die tot driemalen toe met Heeren uit de Huizen van Trasegnies, Gavere, en Wavryn, getrouwt was geweest, de Heerlykheid van Boulaare in een ander Geslacht. Doch het allerlangst is ze in de Stam van Lidekerke, of van Gavre, gebleeven, en eindelyk in dien van Reingaartsvliet, en vervolgens aan de Heeren van Boechout, Burggraven van Brussel, overgegaan.

Van Maria van Boechoute, Vrouwe van Boulaare, is deze Heerlykheid daarna gekomen aan die van Nassau, Nakomelingen van Keizer Adolf, die in 1296. met Guy Graaf van Vlaandre, en andere Prinsen, te Geertsberge het Verbond, zoo doodelyk voor Vlaandre tegen den Koning van Vrankryk sloot.

Eindelyk verkocht Philips Willem van Nassau, Prins van Oranje de Vrye Heerlykheid van Boulaare aan François Bernard van Kassina, die getrouwt was met Robertine van Noyelles, Dochter van den Doorluchtigen Pontus van Noyelles, Heer van Boursy.

De twaalf Rechtsgebieden der Heerlykheid van Boulaare.

Om nu ook iets van de twaalf Rechts-Gebieden van de Vrye Heerlykheid van Boulaare, te zeggen:

Het voornaamste van alle is Op-Brakele, 't welk tusschen Akrine, en Geertsberge gelegen, en van zeer schoone Weiden voorzien is.

Het tweede is Neder-Brakele alwaar de Baanderheeren gemeenelyk hun verblyf houden. Zy hebben 'er een prachtig Huis, 't welk, na dat het Kasteel verwoest was, door François Bernard van Kassina hersteld, en met Water, 't welk de voorbyvloeijende Rivier de Dender aan 't zelve verschaft, omringt, en daarenboven met een zeer aangenaame Tuin versiert is.

Goefferdinghe, het derde Gebied, is niet verre van Opbrakele gelegen.

Onkersele is gelegen in de Nabuurschap van Nederbrakele, op den weg na Brussel.

Op dien weg achter het Bosch van Raaspal zyn insgelyks gelegen de Dorpen van Nieuwenhove en Waarbeke.

Angherelle heeft voormaals nevens het Bosch 't welk men dicht by deze plaats ontmoet, aan de Heeren van Eechaute toebehoort.

Nederhasselt is vermaart, mits het de ongelukkigen tot een veilige vluchtplaats strekt.

Vloeseghem en Smerlibbe zyn mede aanzienelyke Dorpen, in yder van de welke de Groot Baljuw van Aalst een Stedehouder aansteld.

Aspelaare, zynde een Vlek, op den weg na Aalst gelegen, 't welk de voorgaande Plaatzen zoo in getal van Ingezetenen, als van fraaijigheid te boven gaat.

Ydeghem, het twaalfde Gebied der Heerlykheid van Boulaare is een zeer vermaakelyk Vlek, in de Nabuurschap van Ninove, en op de Dender, alwaar men die Rivier oversteekt, gelegen. Haare Landeryen bestaan in vermaakelyke Weiden, en zeer vruchtbaare Akkers, welke zich op twee duizend schreeden in eene vlakte uitstrekken; hebbende het Geslacht van Ydeghem, voor het overige, alhier een Kasteel, en de Meyer en Schepenen een Huis, waarin zy hunne Byeenkomsten houden.

Deestinge, en de overige Rechtsgebieden van Boulaare.

Aan Deestinghe is zyne Geboorte verschuldigt Gislenus Timmerman, Abt van St. Peters-Klooster op den Berg Blandyn, en Primaat van Vlaandre, die geduurende de voorgaande Beroerten van wegens den Koning van Spanje, verscheide Gezantschappen aan de oproerige Staten bekleed heeft.

Nu zullen wy van de Rechtsgebieden, welke aan de Vrye Heerlykheid van Boulaare eigen zyn, overgaan tot de genen die in het Cynsboek van Vlaandre, wel onder de gemelde Heerlykheid worden gesteld, doch aan byzondere Heeren,

ren, die Leenmannen van den Baanderheer van Boulaare zyn toebehooren.

De Naamen van die Rechts-Gebieden zyn, Sandberge, Oultre, Parikke, Up-Haſſelt Oomberghe, en Eſche S. Levyn.

Gebied van Sandberge.

Dit Gebied is in een zeer vermaakelyken Oord op de Dender gelegen, en heeft behalven zyne Weiden, Boſſchen, Vyvers, en vruchtbaare Akkers, een Kaſteel 't welk met Water omringt is.

Sandberge behoort thans aan het Geſlacht van Lalaing, doch voormaals zyn de Heeren vander Aa, Oultre, Liekerke, en Enghien, in 't bezit daarvan geweeſt, zynde de Geſlachten van vander Aa, en Enghien voormaals insgelyks Eigenaars van Oultre geweeſt.

Het Recht van dit Gebied, word voor het overige, beſtiert door eenen Baljuw, Onder-Baljuw, Meyer, en zeven Schepenen.

Gebied van Uphaſſelt.

Uphaſſelt is een groot Vlek, 't welk voormaals in het Latyn, *Haſlutum* genaamt wierd, behoorende aan het zeer Adelyk Geſlacht van Haſſelt.

Onder deze Heerlykheid is gelegen het Gebied van Mounenbrouk, voormaals Moorenbroek genaamt, 't welk insgelyks eenen Meyer nevens eene Rechts-Bank van Schepenen heeft.

Voormaals behoorde dit laatſtgemelde Gebied aan het Geſlacht van Wall, en vervolgens aan dat van Steeland, doch thans is de Heer du Faing, Baanderheer van Jamoigne, daarvan in bezit.

Heerlykheden van Oomberghe en Parike.

Zie aan 't eynde van 't III. Boek Fig. No. 13.

De Heerlykheid van Oomberghe is het Erfgoed van den uitmuntenden Gendtſchen Stam van Damman, van welken *Meyer*, *Marchant*, *Guicciardyn*, en andere Geſchiedenis-Schryvers dikwils gewag maaken.

Parike of Parikle behoorde ten Tyde der Regeering van Philips, Hertog van Bourgonje, aan Robbert van Maſſeme, Ridder van het Gulde Vlies.

In 1453. wierd Parike door de Gendtenaars in de aſſche gelegt, waar van daan het miſſchien gekomen is, dat de Ouden het genaamt hebben het verbrande Vlek.

Deze Heerlykheid beſluit binnen haaren omtrek verſcheide andere Heerlykheden, gelyk als Hombroek, welke voormaals aan Willem van Reingaarts-Vliet toebehoorde, en voorzien was van een Meyer en Schepenen, die, gelyk men het noemde te Berge in Henegouwe Hoofd-Vonniſſe haalden; hebbende die van Boulaare in zaaken van opvolgingen, op die wys gemeenelyk de Gewoonten van Henegouwe gevolgt.

De Heerlykheid van Herimez, welke voormaals insgelyks haaren Baljuw en Schepenen had, behoorde eertyds aan het Geſlacht van Lewerghem.

Heerlykheid van Eſche S. Levyn.

De Eigenaars van deze Heerlykheid waren voormaals insgelyks Leenmannen van den Baanderheer van Boulaare.

Deze Plaats, is voor het overige, vermaard wegens de Marteldood welke de Heilige Levyn, Aarts-Biſſchop van Schotland, en Apoſtel van de Gendtenaars, en van die van Aalſt, alhier geleden heeft.

Heerlykheid van Schendelbeke.

Tuſſchen Neder-Boulaare en Ydeghem ontmoet men in een aangenaamen Oord op den Oever der Dender, het Gebied van Schendelbeke, 't welk wel geenszins aan de Landſtreek van Boulaare is onderworpen, doch aan den Baanderheer van de zelve toebehoort, en van het Graafſchap van Aalſt verheft.

Dat Schendelbeke voormaals een groot Kaſteel is geweeſt, blykt uit de Lyſt welke Peter van Reingaarts-Vliet, Heer van Boulaare, gelyk *Olivier de la Marche*, *Marchant*, *Jakob Meyer*, *Engelram van Monſterlet*, *Emanuel Sueiro*, en andere Schryvers verhaalen, in 1456. aan het Leenhof van Aalſt overgaf.

Het Geſlacht van Lillaare bezat voormaals in het Kerſpel van Schendelbeke, zeven en een halve Morgen Lands, als een Vryadelyk goed, 't welk Joan van Lillaare in 1289. op den Feeſtdag van Kruis-Verheffing, aan de Abdiſſe en het Klooſter van Beaupré, ten overſtaan van de Leenmannen, die in den Naam van den Graaf daar by tegenwoordig waren, overdroeg.

Uit deze en andere Plaatzen mag men ook wel beſluiten, dat deze Heerlykheid van Schendelbeke voormaals toebehoort heeft aan het Geſlacht, 't welk den zelfden Naam voerde.

Vrye Heerlykheid van Schooriſſe.

De tweede Vrye Heerlykheid welke haar aandeel tot de gemeene Laſten van Geertsberge moet opbrengen, in Schooriſſe, in het Latyn genaamt *Schornacum*, en *Eſcornaix* in het Franſch.

De eerſte die deze Heerlykheid bezeten hebben, zyn Geweeſt de Heeren uit het voortreffelyk Geſlacht, 't welk den zelfden Naam voerde. Van deze ging zy over tot de Heeren van Gavere die haar Edel Bloed met den glans der deugd verſierende, in 1378. van Lodewyk van Male, die zich op dien tyd te Oudenaarde bevond, verkreegen, datze tot eene Vrye Heerlykheid verklaart wierd, oordeelende de gemelde Lodewyk dat hy verplicht was Arnolf van Gavere, Heer van Schooriſſe en Kroiſilles, behalven het Teeken der Ridder-ordre waarmede hy hem verſiert had, wegens zyne uitmuntende dienſten, welke hy van den zelven te Oudenaarde tegen de Gendtenaars ontfangen had, insgelyks tot Baanderheer te verheffen.

Thans behoort Schooriſſe aan het Doorluchtig Geſlacht van Lalaing, en in de oude Lyſt der Plaatzen van Vlaandre, worden aan deze Heerlykheid zeven Rechts-gebieden toegevoegt, waarvan Schooriſſe zelf het Hoofd is.

Van Schooriſſe is geboortig Mattheus, Kanonnik

nonnik van St. Maartens-Berg, die naderhand, te weten in 1190. tot vyfden Abt van het Klooster der Premonstrenser Orde te Ninove, verkoeren wierd.

Zie aan 't eynde van 't III. Boek Fig. No. 14.

Het Kasteel van deze Plaats is voormaals zeer fraai geweest, doch nu door Oudheid byna vervallen, zynde echter nog door eene breede Gracht omringt.

Thans behoort deze Heerlykheid aan de zeer Doorluchtige Vrouwe Margreet van Lalaing, Gravinne van Berlaymont.

De overige zes Rechts-gebieden, of Dorpen welke onder Schoorisse behooren, zyn Seghelsem, S. Kornelis, Hoorenbeke, Rosebeke, S. Blasius-Boukle, en Weldene. Even zoo veele plaatzen worden ook in het Cynsboek van Vlaandre onder deze Heerlykheid gereekent behalven dat in plaats van Weldene, St. Marie-Hoorenbeke gesteld, en het Dorp Weldene onder de Rechts-gebieden van verscheide Leenmannen geplaatst word. Doch de Lyst van den Baanderheer verdient daaromtrent het meeste Geloof, mits men onder de Schriften van 'sGravensteen of het Leenhof van Aalst voormaals eene byzondere lyst van de Heerlykheid van St. Marie-Hoorenbeke gevonden heeft, waarin de Heer van Schoorisse bekent, dat hy deze Heerlykheid afgezonderd van die van Schoorisse, als een Leen des Graaven van Aalst bezat.

Onder de meeste van de gemelde Rechts-gebieden, behooren insgelyks eenige andere Heerlykheden, gelyk als Roosbeke, welke voormaals toebehoort heeft aan het Geslacht van Lummene, Schoorisse Ryst, behoorende aan het Huis van Quesnoy enz.

De Heilige Maagd Amelberge is voormaals Vrouwe van deze Heerlykheid geweest, gelyk te zien is in haar Leven, 't welk Jakob Hendrik, Licentiaat inde Godgeleertheid, en Pastoor te Merelbeke, in de Moeder-Taal beschreven heeft.

De Landeryen van deze Heerlykheid behooren aan de Priorisse van het Gasthuis te Oudenaarde; desniettegenstaande is'er een Meyer en een Schepen-Bank, om de voorvallende Burgerlyke zaaken af te doen.

De overige Rechts-Gebieden der Landstreek van Geertsberge.

Behalven de vrye Heerlykheden van Boulaare, en van Schoorisse behooren nog zes en dertig Rechts-gebieden onder Geertsberge, namelyk.

Steenhuize, het voornaamste van allen, 't welk voormaals een Prinsdom was, en aan het machtig Geslacht van Gruthuze, toebehoorde.

Hasselt ter Vryen, welk gebied nevens het voorgaande ten allen tyde van alle belastingen en onderwerping aan de Graven van Vlaandre en van Aalst bevryd zyn geweest;

Elst, Edelaare, Leupeghem, Volkeghem, Etichove, Meldene, Nieukerke, Pamele, kwaresmont, Orroir, en Sulseke, (de twee laatstgemelde behoorende aan den Prins van Ligne) Marke en Kerkem (welke uit het Geslacht van Lummene in dat van Adorne overgegaan zyn) Amongies en Rosenake (waarvan de Heeren van Montmorency Eigenaars zyn;

S. Marie Lierde, het welk voormaals den Naam van Graafschap had, en

Hemelverdighem, het welk met een fraai Kasteel versiert is.

De twee laatstgemelde Rechts-gebieden behooren thans aan den Graaf van Mastaing, doch voormaals aan het Geslacht van Masmines, en onder andere aan Robbert, Ridder van het Gulde Vlies, die een groot begunstiger van de Monniken van het Karthuizer Klooster ten Bosche na by Hemelverdighem in S. Maartens-Lierde, was. Hy had naby dit Klooster een Huis opgerecht, waarin hy zeer Godvruchtiglyk, en als een Monnik leefde. Wordende, voor het overige, het Gebied van S. Maartensde, en dat van Monnix-Swalme gereekent onder de genen welke men gemeenelyk 's Gravenpropre noemt.

Heerlykheid van S. Denys-Boukle.

Onder de Rechts-gebieden der Landstreek van Geertsberge behoort insgelyks dat van S. Denys-Boukle, waarvan de voornaame Gendsche Stam van Borlut thans in bezit is.

Dit Geslacht is, volgens *Gramay*, en andere Geschiedenis-Schryvers, van Genua oorsprongelyk, en kwam ten tyde der Regering van Graaf Arnolf te gelyk met dat van Bette, in Vlaandre, doch vervolgens veranderde het zynen Naam in dien van Borlut.

Uit dien Stam zyn verscheide voortreffelyke Mannen gesprooten, en onder dezelve de Stichter van St. Augustyns-Klooster, en de Vermeerderaar van het Klarisse-Nonne-Klooster te Gendt; als ook Simon, die in 1452. door den Staat als Gezant aan Hertog Philips den Goeden, afgevaardigt wierd, Joan, die zich in den Veldslag by Groninge vermaart gemaakt heeft, en andere; zynde dat Geslacht, voor het overige door Huwelyken aan de Hulzen van Bette, Gavere, en Dendermonde vermaagschapt.

Heerlykheden van Viane en Moerbeke.

Te Viane heeft voormaals een voortreffelyk Kasteel gestaan, waarvan men tegenwoordig niet anders dan de Puinhoopen ziet, doch het zelve geniet nog het Voorrecht van eene veilige schuilplaats voor de ongelukkigen, en is vermaard wegens de jaarmarkt welke aldaar in Herfstmaand daags na het feest van den Aarts Engel S. Michiel gehouden word, en het Nonne-Klooster der zoogenaamde Graauwzusters van de Orde van den Heiligen Franciskus.

Moerbeke is in de Nabuurschap van het zeer vermaakelyk en Groot-Bosch van Raaspal, gelegen, en voorzien van een zeer heldere fontein welke Daniel Heinsius in zyne Gedichten beschryft.

Beide deze Vlekken, behooren aan het Geslacht van Egmond.

Wat het gemelde Bosch van Raaspal betreft, *Marchant* verhaalt, dat het zelve nevens Rusbroek, Lederiele, en eenige hondert Mudden Graan en Haver Jaarlyks, door Joanna van Konstantinopele, Gravinne van Vlaandre, in 1218, tegens de Kasselrye van Kassel, met Michiel Harnes geruilt is.

Heerlykheid van Grimighem.

Aan de andere zyde van het Bosch van Raaspal ontmoet men op den Oever van de Dender de Heerlykheid van Grimighem, welke door Hendrik den IV. Koning van Vrankryk, nevens de Heerlykheid van Enghien, aan den Prins van Aremberg verkocht is.

In 1228. wierd hier ten Eere van de H. Maagd Maria een Nonne-Kloofter gesticht.

Heerlykheid van Hundelghem.

Tot Besluit der Landstreeken van Geertsberge, zal ik hierby voegen de Heerlykheid van Hundelghem, welke Naam, gelyk de klank van het woord schynt te kennen te geven, mede van de Hunnen ontleent is.

Zy behoort thans aan het Aloud en Adelyk Geslacht van Rym, 't welk uit Saxen oorsprongelyk is, zynde Boudewyn Rym, na dat het gemelde Geslacht door Keizer Karel den Groten overwonnen, en hier en daar verspreid was, in Vlaandre overgekomen. Dees had in Saxen het Kasteel Wysterveld, welke Naam nog hedendaags aan de Wapens van het Geslacht van Rym gegeven word, bewoont, en in de Nederlanden komende, verkoor hy zyn verblyf, gelyk men verhaalt, niet verre van de Schelde, ter plaatze, welke na dat Geslacht nog genaamt word Ryngenesle, als of men wilde zeggen Ryme-neste of Nest en Woonplaats van Rym. Van dit Geslacht spreekt *Lindanus* wydloopiger in het eerste Boek zyner Beschryving van Dendermonde.

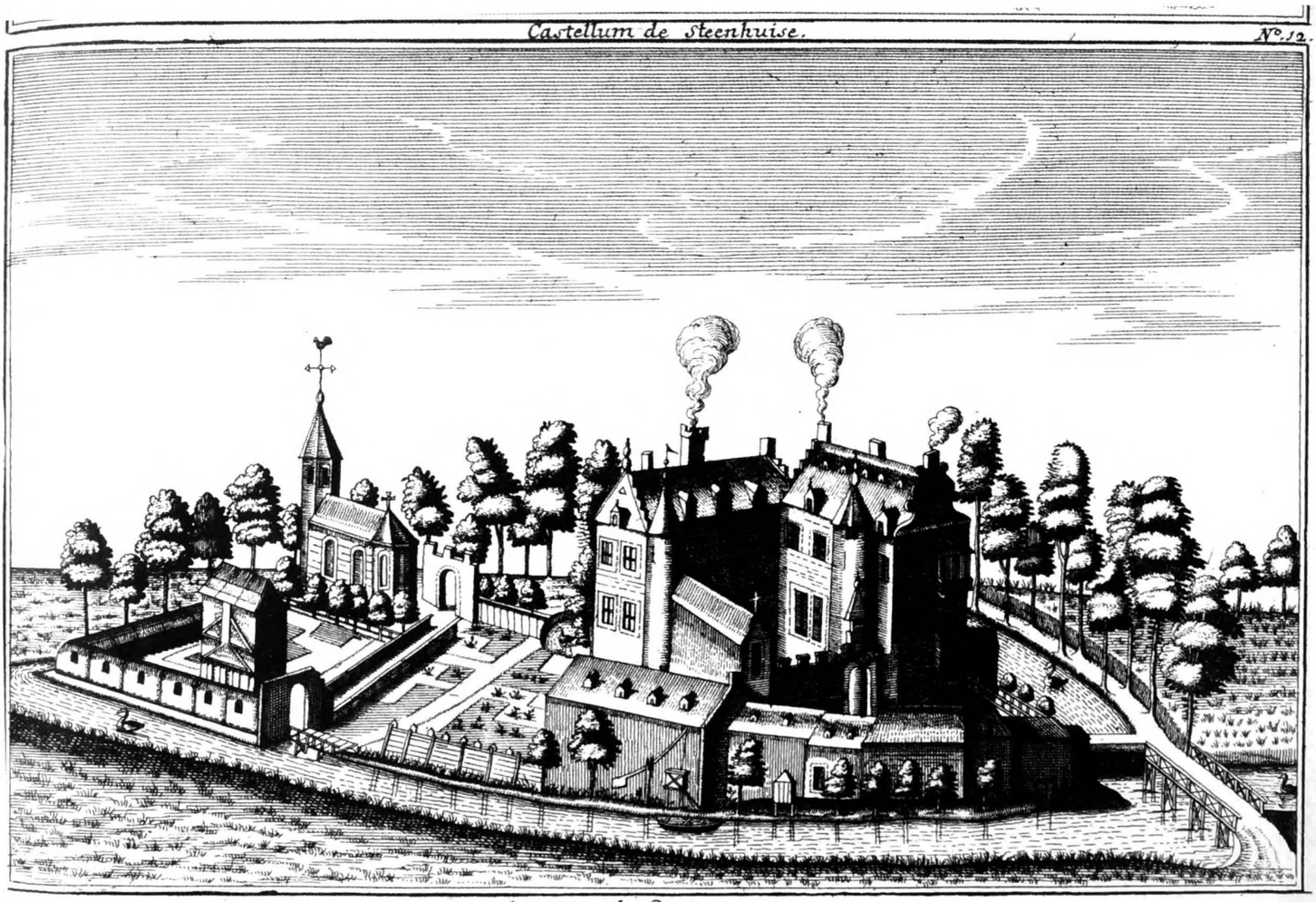

Castellum de Boulaere.